

ANKARAD, 2024; 5(9): 65-97	ankaradergisi06@gmail.com
e-ISSN: 2717-9052	DOI: 10.53838/ankarad.1427608

Araştırma Makalesi / Research Article

**SELANİK'TE MUHTARLIK KURUMUNUN
OLUŞTURULMASI: MAHALLELER VE İLK
MUHTARLAR**

Tahsin HAZIRBULAN*

Öz: II. Mahmud'un saltanat zamanı Osmanlı Devleti'nin ayanlar karşısında merkezileşme, birçok alanda modernleşmenin devam ettiği yeni bir dönemdir. İdarî anlamda ayanların taşradaki hâkimiyetleri kontrol altına alınmaya çalışılırken, Yeniçeri Ocağı'nın merkezdeki hâkimiyeti ise bu dönemde sonlandırılmıştır. Daha önce Yeniçeri Ocağı'na bağlı subay ve askerlerin kontrolünde yapılan genel güvenlik ve beledi hizmetler ise ocağın kapatılması sonrasında yeni idari yapıların teşekkülünü zorunlu kılmıştır. Bu nedenle bu türden hizmetlerin sorunsuz ve kesintisiz bir şekilde devam ettirilmesi isteği, 1829'da Galata, Eyüp ve Üsküdar'da ilk muhtarlık teşkilatının oluşturulmasına neden olmuştur. İstanbul'da sağlanan başarı, muhtarlık kurumunun taşra içerisinde de uygulanmasına imkân sağlamıştır. Selanik'e ait 19 Şubat 1835 tarihli bir deftere göre, muhtarlık teşkilatının Selanik'te kurulduğu ve merkezde bulunan Müslüman, Rum ve Yahudi mahallelere muhtar ve kâhya atamaları yapıldığı görülmektedir. Çalışmada merkezî bir teşkilatın taşradaki ilk örneklerinden birisi ortaya koymaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Selanik, Mahalle, İmam, Muhtar, Kâhya.

**ESTABLISHMENT OF THE MUKHTAR
INSTITUTION IN SALONİCA: NEIGHBORHOODS
AND THEIR FIRST HEADMEN**

Abstract: II. Mahmud's reign was a new period in which the centralization of the Ottoman Empire against the notables and modernization continued in many areas. While the administrative dominance of the notables in the provinces was tried to be taken

* Dr. Öğretim Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, email: thazirbulan@hotmail.com, ORCID ID 0000-0001-9779-6022.

under control, the dominance of the Janissary Corps in the center was ended in this period. General security and municipal services, which were previously carried out under the control of officers and soldiers affiliated with the Janissary Corps, necessitated the establishment of new administrative structures after the closure of the corps. For this reason, the institution of headman was established. According to a book dated 19 February 1835 belonging to Salonica, it is seen that the organization was established in Salonica and headmen and stewards were appointed to the Muslim, Greek and Jewish neighborhoods in the center. In the study, we will try to reveal one of the first examples of a central organization in the provinces.

Key Words: Salonica, Neighborhood, Imam, Mukhtar, Kahya.

Extended Abstract: As a result of the administrative and military innovations that took place during the reign of Sultan Mahmud II, the dominance of the notables in the economy and administration and the dominance of the Janissary Corps in the military and public order were eliminated. A new institution, the "Mukhtar Organization", was established in order to make the corrupted central authority felt in every area of the empire. The organization was first established in İstanbul in 1829, and then in Anatolia and Rumelia in a short time. The society was pleased with the muhtar ship, a new administrative structure, and this satisfaction caused the central authority to extend its implementation to the provinces. Thus, both in the capital and in the provinces; Central authority was tried to be re-established at every point from the city to the hamlet. Just as in the distinction between kethüda and kocabaş in the classical period, in the new administrative system, the titles of mukhtar were used for Muslims and butler for non-Muslims. In the classical period, imams and priests, who had representative status in the Ottoman Neighborhood/village system, transferred their duties to headmen and stewards.

Neighborhood headmen and stewards are elected for one year and consist of well-known and respected people of the residential area. The names of the elected or appointed headmen were recorded in the books by the kadi, sent to the notebook minister, and then delivered to the Ceride Ministry. People elected as headmen could begin their duties after the sultan's approval. The issuance of official seals prepared in their names at the Mint was also considered as the initiation of these people into office. There are different practices regarding the term of office of muhtars. The general opinion is that if the elected mukhtar continues his duty successfully, he continues his duty. Among the muhtars, those who committed crimes such as corruption, bribery, favoritism and those who did not fulfill their duties, complaints of the neighborhood people, etc. As a result, they were

dismissed from duty and other people were appointed in their place. Some headmen also serve as headmen of other neighborhoods due to the low population and number of households.

Based on this notebook, which shows the establishment of the muhtar organization in Salonica, the identity information of the neighborhoods, imams, muhtars and stewards in the city has been transferred to the present day. The records, in which the names of local officials are listed one by one, indicating their physical characteristics, are very important as they are the first records containing information in this field in Salonica (for now). Local representatives approved by the central authority have been appointed to a total of 78 neighborhoods in the center of Salonica, 50 of which are Muslim, 16 Jewish and 12 Christian. Thus, the new administrative reform began to be implemented in Salonica, an important port city in the Balkans. The appointments made in 1835 were approximately two years after the establishment of the institution (1833). One of the features that make the study important is the religious and cultural richness of Salonica. Salonica, one of the exemplary cities where Muslims, Christians and Jews live together, differs from many Anatolian and Rumelian settlements with this feature. When we look at the Salonica example of the administrative reform implemented throughout the empire, the fact that representation was given not only to Muslims but also to other faiths shows that the Ottomans accepted all faiths living in their country as citizens without discrimination.

It can be understood from the number of neighborhoods that in 1835, Muslims dominated a dominant area compared to non-Muslim elements. Some of these neighborhoods have continued their existence since the classical period. It is seen that imams and headmen are appointed in all Muslim neighborhoods, and the headmen appointed are between the ages of 19-70 and practice various professions. It is understood that the imams represented the neighborhood residents in this period, as in the classical period. This situation is related to the fact that the social response of mosques and their officials is more effective than civilian people and institutions, apart from the state's tendency to sharia law. The fact that some of the imams working in the neighborhoods are young people is a reflection of the decline that the imam institution experienced in this period. An exception is that the muezzin, another religious official, also serves as the second mukhtar.

After the records of Muslim villages, the title "Derun-i Selanik Jew, Nefs-i Selanik" was given and 16 neighborhoods of Jews in the center of Salonica were recorded at this date. The average age of stewards selected from Jews varies between 23 and 70 years old. According to the notebook,

it is noteworthy that among the Jewish Neighborhoods and administrators in the center of Salonica, there are no tradesmen or clergy, unlike Muslims. According to the notebook, there are 12 neighborhoods belonging to Greeks in the center of Salonica. The age range of the assigned stewards varies between 27-64, and there are various professions and craftsmen among them.

Finally, when the characteristics of being competent and trustworthy are taken into consideration in the people elected as Muhtars, it shows that the headmen appointed in Salonica are prominent names in their neighborhoods with these characteristics. It is also noteworthy that some headmen are quite young in age. In this case, it can be said that a minimum requirement such as being middle age or elderly to become a mukhtar is not applied, at least in Salonica. The fact that there are names of professionals and tradesmen among the people who serve as headmen shows that being a tradesman is not an obstacle in performing this duty. This is a common feature among representatives of all religious groups. It is seen that some neighborhoods were administratively unified and administered by a mukhtar and imam. It can be argued that this situation is due to the small number of households and population in the neighborhoods. As a matter of fact, in district centers, neighborhoods and villages, the mukhtarship is elected from places with a population of 20-50 households. Finally, in the said book, headmen and stewards were appointed not only to the neighborhoods, but also to the townships and villages that were subject to Salonica. This situation is an indication that centralization is wanted to be activated to its most remote point.

Giriş

Klasik idari yapılanma içerisinde şehir her ne kadar beylerbeyi veya sancakbeyinin idaresi altında olsa da “Kadı” şehrin asıl yöneticisidir. Kadı; beledi, adli, nikâh, noter gibi birçok alanda birinci dereceden sorumludur.¹ Kadı'nın sorumluluğu altında bulunan imamlar ise mahalle, köy, mezra gibi yerlerde devletin muhatap aldığı idarî görevlidir. Tanzimat ve sonrasında kadar imam, mahallelinin devlet karşısındaki sorumlusudur. İmam, görev yaptığı mahallenin, köyün veya mezranın düzeni, asayiş ve inzibati, içki içilen yerlerin tespiti, nikâh akitleri, avarızın ve diğer vergilerin toplanması, mahallelerde bulunan fırın vb. gibi dükkânlarda kontrol yapılması gibi birçok görevi yerine getirmektedir.²

¹ İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Kronik Yayınları, İstanbul, 2017, s. 40-43.

² Kemal Beydilli, “İmam”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 22, İstanbul, 2000, ss. 181-16, s. 181-183.

İnanç, ibadet, ticaret alanlarında serbest olan gayr-ı müslimlerin temsilciliğini ise papaz, haham gibi dini görevi olan kişiler yapmıştır. Dini temsilcilerin haricinde gayr-ı müslim mahalleler veya diğer yerleşim yerleri içerisinde önde gelen, sayılan ve sözüne itibar edilen kişilerde “Kocabaş” adıyla temsil görevini yerine getirmekteydi.³ Kocabaş, âyan (ileri gelen) kelimesi ile aynı anlamı taşımaktadır. Osmanlı ülkesinin değişik yerlerinde bu görevi yapan kişilere, çorbacı, kocabaşı ve arhont denilmektedir.⁴ İmam ve kocabaşlara ait bu görev sahaları ve uygulamaları muhtarlıkların oluşturulmasına kadar devam etmiştir. Ancak Müslüman yerleşimlerin tamamında varsa imamlar da mahalleyi temsilen kaydedilen görevliler arasında yer almaya devam etmiştir.

Osmanlı şehrinin fiziki yapısında mahalle faktörü çok önemlidir. Sözlükte “bir yere konmak, yerleşmek” anlamına gelen hall (halel/hulül) kökünden türetilen mahalle, devamlı veya geçici olarak ikamet edilen mekâna verilen isimdir.⁵ Osmanlı şehir merkezi mahallelerden oluşmaktadır. Osmanlı Devleti'nde mahalle farklı yönleri bünyesinde barındıran bir kimliğe sahiptir. Mahalle, Osmanlı kentinde belirli bir düzeni olan ortak yaşam alanıdır. Aynı zamanda mekân üzerinde bireylerin bir arada yaşadığı ve bireylerin ortak özellikleri olan ve devlet açısından vergi yükümlüsü reyanın bir vergi toplama alanıdır.⁶ Mahalleler, Osmanlı millet sistemine uygun olarak kurulmuştur. Mahalle sakinleri ise birbirlerine müteselsil olarak kefil olan merkezi idarenin en önemli parçasıdır.⁷

Mahalleler içerisinde, aynı yerden göç etmiş olanların, belirli bir meslek grubu veya belirli bir dini zümrenin yoğun olarak yaşadığı yerler vardır. Bu türden özel durumlar mahallelerin isimlerine ilham kaynağı olmuştur.⁸

³ DİA Komisyon, “Kocabaş”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 26, İstanbul, 2002, ss. 140-141, s. 140.

⁴ Özcan Mert, “Tanzimat Döneminde Çeşme Kocabaşları (1839-1876)”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 22, S. 35, Mayıs 2004, ss. 139-154, s. 139,140.

⁵ Ali Murat Yel ve Mustafa Sabri Küçükaşçı, “Mahalle”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 7, İstanbul, 2003, ss. 323-326, s. 323.

⁶ Özer Ergenç, “Osmanlı Düzeni İçinde Mahalle Hayatı”, *Osmanlı Coğrafyasında Mahalle Kültürü Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Bursa BŞB Kitaplığı, Bursa, 2002, ss. 11-17, s. 13-14.

⁷ Mehmet Karagöz, “Osmanlıda Şehir ve Şehirli Mekân-İnsan-Beşerî Münasebetler, (XV-XVIII Yüzyıl)”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. 4, Ankara, 1999, ss. 103-110, s. 105-107.

⁸ Ömer Düzbakar, “Osmanlı Döneminde Mahalle ve İşlevleri”, *U.Ü. F.E.F. Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 4, S. 5, Aralık 2003, ss. 97-108, s. 99.

Köy ve mahalle isimlerinin tarihsel olarak bilinmesine rağmen, sokak isimleri hakkındaki bilgiler ise son derece kısıtlıdır.⁹

Bu çalışmada muhtarlık kurumunun oluşturulması, görev sorumlulukları hakkında temel bilgileri verdikten sonra, teşkilatın Selanik'te kurulduğuna dair hazırlanan 1835 tarihli bir defterden hareketle Müslüman, Rumiyan ve Yahudiyan mahallelerine atanan muhtar ve kâhyalar hakkında bilgi verilecektir.

1. Muhtarlık Teşkilatının Kurulması

Muhtarlıklar ilk olarak 1829 yılında İstanbul'da Bilâd-ı Selâse olarak bilinen Galata, Üsküdar ve Eyüp'te kurulmuştur. Muhtarlıkların kurulmasının asıl amacı İstanbul ve taşrada halkın devletle/yöneticiyle olan ilişkilerinin geliştirilmesi ve kolaylaştırılmasını sağlamaktır.¹⁰ Muhtarlığın ilk olarak İstanbul'da kurulmaya başlanmasının temel nedeni; Yeniçeri Ocağı'nın lağvedilmesi sonrası kargaşa ortamının bitirilerek şehrin güvenliğinin biran önce yeniden sağlanmak istenmesidir.¹¹

Muhtarlık teşkilatının kurulmasında II. Mahmud'un izlemiş olduğu ayanlar karşısında merkezi otoriteyi güçlendirme çabalarının da etkisi vardır.¹² Toplum, yeni bir idari yapı olan muhtarlıktan memnuniyet duymuş, bu memnuniyet merkezi otorite tarafından uygulamanın taşraya uzanmasına neden olmuştur. Arşiv belgelerine dayanarak yapılan çalışmalar muhtarlık kurumunun 1833 yılından önce Anadolu'da ihdas

⁹ Sokağın herhangi bir ismi yoksa sokağa girince sağ taraftaki ilk evin sahibinin ismi sokağa verilmekteydi. Osman Çetin, "Mahalle Hayatından Kadı Sicillerine Yansıyanlar (Bursa Örneği)", *Osmanlı Coğrafyasında Mahalle Kültürü Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Bursa BŞB Kitaplığı, Bursa 2002, ss. 17-30, s. 19.

¹⁰ Ali Akyıldız, "Muhtar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 31, İstanbul, 2006, ss. 51-53, s. 52.

¹¹ Daha önce beledi hizmetlerin ve genel güvenliğin sağlanmasında Yeniçeri Ocağına bağlı subay ve askerlerden istifade edilmekteydi. Ocağın kapatılmasıyla birlikte İstanbul genelinde, akabinde ise taşrada mülki ve mali görevlerin yerine getirilmesini kolaylaştırmak ve devamlılığı sağlamak amacıyla muhtarlık kurumu oluşturulmuştur. Bkz. İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri*, TTK. Yayınları, Ankara 2000, s. 108.

¹² Kastamonu Sancağı'na bağlı Taşköprü Kazası'nda ayanın halktan fazla vergi toplaması ve kötü davranması neticesinde mütesellim Mustafa Ağa yeni bir ayan seçtirmeyerek İstanbul'da ihdas edilen muhtarlık teşkilatının taşradaki ilk örneğini Taşköprü'de oluşturmuştur. 1833 yılında burada reayanın önde gelen ve sözü dinlenenlerinden iki kişiyi Muhtar-ı Evvel ve Muhtar-ı Sâni adıyla halkı temsilen tayin etmiştir. Klasik dönemde mahallerde uygulanan müteselsil kefillik de muhtarlık için uyarlanmış böylelikle teşkilatın reaya nazarında itibarı sağlanmıştır. Bkz. Akyıldız, "Muhtar", s. 52.

edildiğini ortaya çıkarmaktadır.¹³ Ahmed Lütü Efendi ilk muhtarların “*Der-sa’âdet ve Bilâd-ı Selâse İslâm mahallâtmdan evvel ve sâni olarak mu’teberân-ı ahâliden iki muhtar ve reâyâ mahallelerinden kâhya ve muhtar nâmıyla kezâlik ikişer kimse intihâb olunup*” diyerek İstanbul’daki muhtarların seçim yerine doğrudan atama ile olduğunu yazmaktadır.¹⁴ Teşkilatın taşrada yaygınlaşmasıyla birlikte klasik dönem kent ve kırsal yerlerin yönetiminde etkin görev yapan imamlar, mahalle ve köylerde yapmış oldukları temsil yetlerini yeni ihdas edilen muhtarlıklara bırakmak zorunda kalmışlardır. Ancak Selanik örneğinde olduğu gibi muhtar ve kahyaların künye bilgilerine dair hazırlanan defterlerde imamların mahalle ve köy temsil yetlerini devam ettirdikleri anlaşılmaktadır. Bu temsil yetinin imamların dini kimlikleri nedeniyle toplumsal anlamda karşılıklarının muhtarlara nazaran daha baskın olması nedeniyle olduğu, bu nedenle müteselsil kefillik uygulamasında imamların muhtarlara kefil olarak onların toplumsal kabulüne katkı sağladığı bilinmektedir.¹⁵

Yerel unsurlarca seçilen muhtarların isimleri Kadı tarafından defterlere kaydedilip, defter nazırına gönderilir, sonrasında Cerîde Nezâreti’ne¹⁶ ulaştırılırdı. Muhtar olarak seçilen kişiler padişahın onayından sonra görevlerine başlayabilirdi. Darphanede kendi adlarına hazırlanan resmî mühürlerinin verilmesi de bu kişilerin göreve başlaması olarak kabul edilmekteydi.¹⁷ Gayr-i müslimler içinde muhtarlık kurumu farklı bir isimle yürütülmüştür. Klasik dönemde din adamları veya kocabaşı, çorbacı vb. gibi isimlerle temsil edilen bu gruplardan buldukları yerlerde sözüne itibar edilen ve önde gelen kişilerden Kâhya-i Evvel, Kâhya-i Sâni adıyla

¹³ Örneğin Aksaray’ın dokuz mahallesi ve 31 adet köyünde muhtarlığın 1830 yılında kurulduğu bazı çalışmalarda ortaya konmuştur. 1834 yılında da aynı yerde İhtiyar Heyetlerinin kurulduğu ifade edilmektedir. Bu durum muhtarlık kurumunun Kastamonu’dan önce farklı yerlerde kurulduğu gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Nevzat Topal, “Aksaray Sancağı Mahalle ve Köy İdarelerinde Muhtarlık Teşkilatının Kurulması (1835)”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 16, S.2, ss. 524-535, s. 525.

¹⁴ Ahmed Lütü Efendi, *Vak’anivîs Ahmed Lütü Efendi Tarihi* C. 5, Çev. Yücel Demirel, YKY. Yayınları, İstanbul, 1999, s. 872.

¹⁵ Beydilli, “İmam”, s. 182.

¹⁶ 1826 yılında Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılması sonrasında yeni ordu kurulma çalışmaları nüfus ve vergi potansiyelinin tespitini zorunlu kılmıştır. Nüfus ve emlak sayımları sonrasında taşradan gelen defterlerin korunması ve çalışılması nedeniyle Cerîde Muhasabesi yerine Cerîde Nezâreti kurulmuş ve nüfus işleri buradan yürütülmeye başlanmıştır. Cevdet Küçük, “Cerîde Nezâreti”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 7, İstanbul, 1993, ss. 409-410, s. 409.

¹⁷ Akyıldız, “Muhtar”, s. 52.

yeni temsiliyetler oluşturulmuştur. Muhtarlarda bulunan yetki ve sorumluluklar kâhyalarda da bulunmaktadır.¹⁸ Muhtarların görev süresiyle ilgili farklı uygulamalar bulunmaktadır. Genel kanaat seçilen muhtar eğer görevini başarıyla sürdürüyorsa görevine devam ettiği yönündedir. Muhtarlar arasında yolsuzluk, rüşvet, iltimas gibi suç işleyenler ve görevini yapmayanlar, mahalle halkının şikâyetleri vb. neticesinde görevden azlediliyor, yerlerine başka kişiler tayin ediliyordu. Bazı muhtarlar, nüfus ve hane sayısının azlığı nedeniyle başka mahallelerin muhtarlık görevlerini de yapmaktadır.¹⁹

Muhtarların mahallelerde asayiş sağlaması, vergilerin toplanmasında yardımcı olmak, mürûr tezkerelerini²⁰ vermek, mahalleye yeni taşınan, ayrılan kişilerin kayıtlarıyla, doğum ölüm vb. gibi nüfus değişimlerini deftere kaydetmek ve defter nazırına bildirmek gibi görevleri bulunmaktadır. Muhtarlar gerektiğinde Meclis-i Şer'e katılarak mahallesinin problemlerinin çözümü için çalışır, mahalleye ait gelir ve giderlerin kaydını tutmak gibi bürokratik işleri de yürütürlerdi.²¹ Gayr-ı müslimlerden alınan vergilerin toplanmasında da kâhyalar yardım etmektedir.²²

1864 yılında hazırlanan Vilayet Nizamnamelerinde köy ve mahallelerde görev yapan muhtarlarla oluşturulan ihtiyar heyetleri hakkında yeni tanımlar ve görev alanları oluşturulmuştur. Bu nizamnameye göre muhtarlar buldukları yerlerde vergi tahsili ve beledi hizmetlerden sorumlu tutulmuş, bekçi ve korucuların idarî amiri yapılmıştır. Nizamnamede ayrıca muhtarların bir yıllığına seçileceği ve bir daha seçime girme haklarının olacağı, azledilmelerinde ihtiyar meclislerinin de

¹⁸ Mehmet Güneş, *Osmanlı Devleti'nde Muhtarlık Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişimi (1829-1864)*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2009), s. 28-29.

¹⁹ Galip Eken, "Sivas Eyaletinde Muhtarlığın Tesisi ve Muhtarların Kimliğine Dair", *Türk Yurdu* (Aralık 1999-Ocak 2000), ss. 518-525, s. 520-521.

²⁰ Asayiş ve emniyet açısından mahallî idarecilere kolaylık ve ek gelir sağlayan bu uygulama ile iç göç önlenmek istenmiş ayrıca yeniçeri kaçaklarının takibi ve yakalanmasına kolaylık sağlamıştır. Mübahat Kütükoğlu, "Mürur Tezkiresi," *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 32, İstanbul, 2006, s. 60-61. Mürur teriminin tarihi seyri için bkz: Nalan Turna, *19. YY'den 20. YY'ye Osmanlı Topraklarında Seyahat, Göç ve Asayiş Belgeleri Mürur Tezkereleri*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2013.

²¹ Musa Çadırcı, "Türkiye'de Muhtarlık Teşkilatının Kurulması Üzerine Bir İnceleme", *Bellekten*, C. 34, 1970, ss. 409-420, s. 413-415.

²² Güneş, *Osmanlı Devleti'nde Muhtarlık Teşkilatının Kuruluşu*, s. 57-58.

etkili olduğu ifade edilmiştir.²³ 1880 tarihli Tahsîl-i Emvâl Nizamnamesi'ne göre seçilecek olan muhtarların okuma yazma bilmesinin dışında hesap işlerinden anlaması gerektiği de belirtilmiştir.²⁴ Tuna Vilâyet Nizamnamesi'nde muhtarların seçimine dair yeni kararlar alındığı görülür. Buna göre eyâlet merkezlerinde vali başta olmak üzere, hâkim, müftü, metropolit ve ileri gelenler bir araya gelerek her iki yüz hane için bir muhtar seçilmesi kararlaştırılmıştır. Muhtar seçilecek kişinin “ömründe hiçbir cinayet işlememiş, halk nezdinden iyi ahlaklı ve dürüst olarak bilinen” birisi olması istenmiştir. Sancakta ise, muhtarlıklar için her yüz haneye bir muhtar, kaza merkezi ve köylerde yirmi haneden elli haneye kadar bir muhtarın seçilmesi kararlaştırılmıştır.²⁵

2. Selanik'in Osmanlı Hâkimiyetindeki Konumu

Selanik, Balkan yarımadasının güneyinde yer alan önemli bir Balkan yerleşimdir.²⁶ I. Murad döneminde şehir uzun bir kuşatmadan sonra Osmanlı Devleti'nin eline geçmiştir. Şehirde tam anlamıyla idari hâkimiyet kurulamamış ve fetret devrinde Bizans'ın desteğini sağlamayı amaç edinen Süleyman Çelebi tarafından şehir Bizans'a terk edilmiştir.²⁷ Fetret devri sonrasında şehri koruyamayan Bizans bu bölgeyi Venedik'e satmıştır. Bu satışı kabullenmeyen Osmanlı Devleti, Venedik ile hâkimiyet mücadelesine girişmiş, II. Murad döneminde abluka ve savaş neticesinde şehir 29 Mart 1430 tarihinde yeniden ele geçirilmiştir.²⁸ Klasik dönemde Paşa livasına bağlı bir sancak olan Selanik, madenleri, limanları, ticaret yolları üzerinde bulunması nedeniyle zengin bir gelire sahiptir. Selanik Sancağı, Karaferye, Tikveş, Doryan, Ustorumca, Köprülü, Avrethisarı,

²³ Mehmet Güneş, *Osmanlı Döneminde Muhtarlık ve İhtiyar Meclisi (1829-1871)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2014, s.125-128.

²⁴ Tülay Ercoşkun, “Muhtarlık Kurumuna İlişkin İki Belge”, *TTK Belgeler*, C. 31, S. 35, 2010, ss. 49-62, s. 49.

²⁵ Tülay Ercoşkun, “Osmanlı Devleti'nde Muhtarlık Kurumunun İşleyişine İlişkin Düzenlemeler ve Gözlemler”, *Ahmet Yesevi Üniversitesi BİLİG: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 60, 2012, ss. 131-154, s.136. Aynı makalenin devamında muhtarlıkların meşrutiyet sürecine ve sonrasına kadar geçirdikleri değişikliklerden bahsedilmektedir.

²⁶ Orhan Türker, *Selanik'ten Thessalanoki'ye*, Sel Yayınları, İstanbul, 2012, s. 15.

²⁷ Ayhan Pala, *XV-XVI. Yüzyıllarda Selanik Şehri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1991), 16.

²⁸ Machiel Kiel, “Selanik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 36, İstanbul, 2009, ss. 352-357, s. 352-353.

Kesendire ve Kavala kazalarından oluşmaktadır.²⁹ Şehir 1864'ten sonra yeni idari yapılanmada vilayet olmuştur. XX. yüzyılın başlarında Selanik Vilayeti, Selanik, Siroz, Drama ve Taşöz sancaklarından oluşmaktadır. Merkez Selanik Sancağı bu dönemde 12 kaza, 22 nahiye ve 980 köye sahiptir.³⁰

3. Selanik Muhtarları Defterinin Özellikleri

Muhtarlık teşkilatının Selanik'te tam olarak ne zaman kurulduğunu belirlemek zor olsa da kurumla ilgili Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinde bulunan (şimdilik) tek defterin tarihi (20 Şevval 1250-19 Şubat 1835) burada muhtarlığın 1835 yılında oluşturulduğunu gösterir.

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Bâb-ı Âsafî Ruûs Kalemi Defterleri (BOA. A. RSK.d.) fonunda bulunan 1681 numaralı deftere, Selanik kazası mahalleleriyle nahiyelerine tayin edilen imam, muhtar ve kâhyaların isimleri ve fiziksel özellikleri yazılmıştır. 35 sayfadan oluşan defterde, öncelikle Selanik merkezde bulunan Müslüman mahalleleri, akabinde Selanik'e bağlı nahiyeler ve buraya tabi olan Müslüman köylerin imam ve muhtar isimleri kaydedilmiştir.³¹ Müslüman yerleşimlerinden sonra "Derun-i Selanik Yahudiyani" başlığıyla nefsi-i Selanik'te bulunan Yahudilere ait mahalleler bulunmaktadır.³² Rumlara ait Selanik'te bulunan mahalleler "Derun-i Selanik Rumiyanı"³³ başlığıyla, köylerde bulunanlar ise "Selânîk Kazası Rumiyanı" başlığı altında kayıtlıdır.³⁴

Defterin hangi amaç doğrultusunda hazırlandığı ilk varakta açık bir şekilde şöyle ifade edilmiştir: "Âsitâne-i Âliyye'de karargâr olan nizâm-ı âliye tatbiken âsâyişi ahâli hakkında sâir mahallerde dahi sırasıyla icrâsı muktezâ-i irâde-i seniyyeden olduğu vecihle Selanik Sancağında vakî' şehir ve kazâlar mahâllatının beherine ehl-i urz ve mücerrebü'l-etvâr kimesnelerden evvel ve sanî itibariyle ikişer muhtar nasb ve tayiniyle yekdiğere kefil olarak gerek muhtarlara ve gerek mahallât imamlarına

²⁹ M. Tayyip Gökbilgin, "Selanik", *MEB İslam Ansiklopedisi*, C. 10, İstanbul, 1996, ss. 337-349, s.333.

³⁰ M. Nureddin, M. Rüştü, M. Eşref, *Osmanlı Atlası*, Hazırlayanlar, Rahmi Tekin, Yaşar Baş, OSAV Yayınları, İstanbul, 2003, s. 23, 24.

³¹ A. RSK. d. 1681, s. 2-19. Kayıtların ve hükümlerin transkripsiyonu yapılırken Osmanlı Türkçesi'nin okunuşu ve yazılışına sadık kalınmıştır. Okunamayan yerler (...), okunup da tereddüt edilen kelimeler (?), ayınlar (°), defterde silik olan yerler () işaretleri ile gösterilmiştir.

³² A. RSK. d. 1681, s. 19-20.

³³ A. RSK. d. 1681, s. 20.

³⁴ A. RSK. d. 1681, s. 21-33.

icâb eden mühürler irsal buyrulmak üzere esâmisini mübeyyin bazı defterinin takdimi emr-i fermân buyrulmuş olmakdan başka nefis-i Selanik'te ve kazası nevâhisinde ehl-i İslâm mahallât ve kurâsının imamı nasb ve tağyin kılınmış olan muhtarlarıyla Rum ve Yahudi tatifelerinin nasb olunan kâhyalarının esamilerini mübeyyin tanzim ve takdim kılınan defteridir ki”.

Kayıttan merkezde daha önce bahse konu olan muhtarlık teşkilatının kurulmasından sonra diğer yerlerde de sırasıyla oluşturulmak istenmesi nedeniyle Selanik Sancağı'nın merkez dışında kaza ve nahiyelere bağlı mahalle ve köylerinde de bu teşkilatın kurulduğu bildirilmiştir. Muhtar olarak görevlendirilecek kişilerin “ehl-i irz” ve “mücerrebü'l-etvâr” olarak yani tecrübeli ve göreve lâyük kişilerden seçileceği ve bunlardan evvel ve sâni olarak iki muhtar tayin edileceği, bu kişiler birbirine kefil yapılacağı da belirtilmiştir. Bununla birlikte “*gerek muhtarlara ve gerek mahallat imamlarına icab eden mühürler irsal buyrulmak üzere*” kaydıyla muhtarlar dışında mahalle imamlarına da resmî mühürlerin yapılacağı ifade edilmiştir. Rum ve Yahudi tatifelerinin temsilcileri de kâhya adıyla temsil edilecektir.³⁵ İmam, muhtar ve kâhyalar deftere kaydedilirken nüfus defterlerinde izlenen yöntemin takip edildiği anlaşılmaktadır.

Ek'te verilen transkript metine bakıldığında kayıtlarda öncelikle mahallenin adı yazılmıştır. Müslüman mahallelerinde önce mahalle imamının isim, künye, yaş ve fiziki özellikleriyle görev yaptığı caminin ismi/mahallesi belirtilmiştir. Sonrasında mahallenin muhtarları, Muhtar-ı Evvel ve Muhtar-ı Sâni olarak, isim, künye, yaş ve fizikî özelliklerine göre kaydedilmiştir. Gayr-ı müslim mahallelerde ise bu görevi yapan kimseler için Kâhya-i Evvel ve Kâhya-i Sâni unvanı kullanılmış, şahısların isim, künye, yaş ve fiziki özellikleri yazılmıştır. Müslim ve gayr-ı müslimlerin mukim oldukları mahalleler ortak ise Müslüman reayayı temsilen bir muhtar dışında Gayr-ı müslim reayayı temsilen kâhya unvanıyla bir şahıs görevlendirildiği kayıtlardan görülmektedir.

Defterde Selanik şehri dışında “*Selanik Nevahisinde vaki ' hane-i keşfe ehl-i İslam kurrasının imam ve muhtarlarının esamileridir ki zikr olunur*” başlığı ve yine *Nevahi-i Mezkurede Vaki' Ehl-i İslam Evlad-ı Fatihanı Kurra ve Mahallesinin İmam ve Muhtarları Esamileridir* başlıkları verilerek Kelemeriye, Langaza, Boğdan, Bazargah, Vardareyn'de bulunan Müslüman köy, mahalle ve çiftliklerin imam ve muhtarlarının künye bilgileri verilmiştir. Yine Selanik Kazası Rumiyanı kaydından sonrada

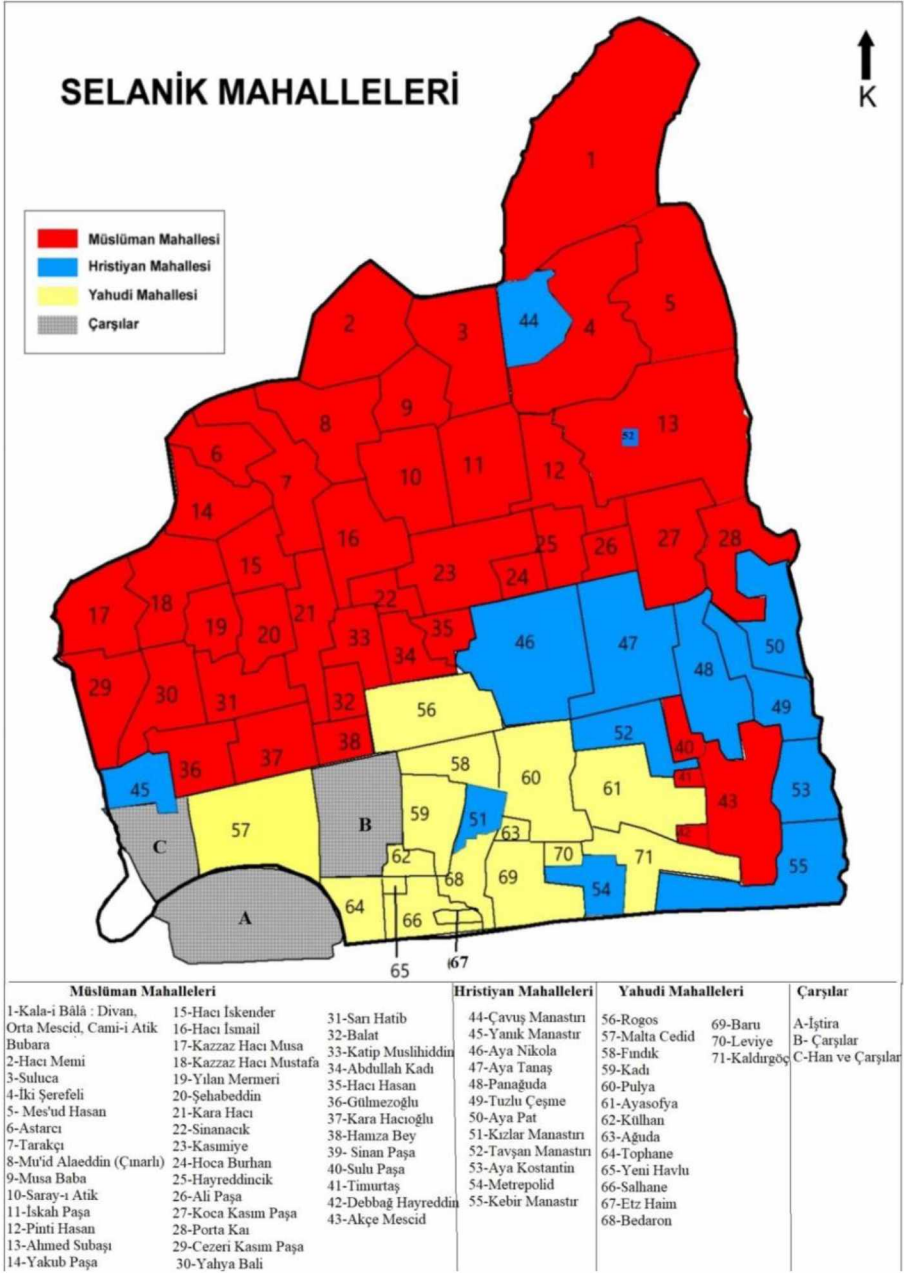
³⁵ A. RSK. d. 1681, s. 2.

Kelemeriye, Langaza, Boğdan, Bazargah, Vardareyn'de bulunan köy, mahalle ve çiftliklerde görevli kâhyaların künye bilgileri bulunmaktadır³⁶. Farklı din ve kültürlere ev sahipliği yapan Selânik'te bu durum açıkça görülmektedir. Vardar Caddesi'nin güneyinde yer alan mahallelerin ticari mekânları olan çarşı ve pazarlarıyla haneleri birbirine geçmiş haldedir. Bu nedenle hangi mahallenin kime ait olduğunu tam anlamıyla tespit etmek hayli güçtür.³⁷ Bu nedenle farklı inançların bir arada oturdukları mahallelerin muhtar ve kâhyaları ayrı ayrı yazılmıştır. Aşağıda verilen görsele bakıldığında bazı mahallelerin diğer inanç grupları arasında kaldığı görülmektedir. Örneğin Sinan Sulu Paşa, Timurtaş, Debbağ Hayreddin ve Akçe Mescid Mahalleleri Rum ve Yahudi Mahalleleri arasındadır. Rumların meskûn oldukları Yanık Manastır, Kızlar Manastırı, Çavuş Manastırı, Tavşan Manastırı ve Metropolit Mahalleleri ise Müslüman ve Yahudi mahalleleri arasında kalmıştır. Yine Ayasofya Mahallesi bir Yahudi Mahallesi olarak görünüyor olsa da burada yaşayan Müslüman nüfus nedeniyle aynı zamanda Müslüman Mahallesi olarak da kaydedilmiştir. Bu mahallelerin temsilcileri ise aynı inanç grubundan olan kişiler arasından seçilmiştir. Bu durum klasik dönemde dini grupların temsiliyetlerinin gerçekleşen idari reform nedeniyle devam ettiğini göstermektedir.

³⁶ Defterin tamamının transkripsiyonun 45 sayfa olması ve bu sayının eklerde verilmesinin uygun olmadığını düşünerek çalışmayı şehir merkezinde bulunan mahalleler ile sınırlandırmak zorunda kaldık. Eldeki verilerin bir sonraki çalışmada kırsal yerleşimlere dair değerlendirmeleri içeren bir yayına dönüşmesi daha uygun görünmektedir.

³⁷ Diren Çakılcı, *Selânik Şehri 1800-1860*, TTK Yayınları, Ankara 2023, s. 112.

Görsel 1: Selanik Mahallelerinin Cemaatlere Göre Dağılımı³⁸

³⁸ Çakılcı, *Selanik Şehri 1800-1860*, s. 115.

4. Müslüman Mahalleleri ve Yöneticileri

Makalemize konu olan defterin ilk kısmında “*An Defter-i Kaza-i Selanik*”³⁹ başlığından sonra Selanik’te bulunan 50 Müslüman mahallenin isimleri ve mahallelerde, görev yapan imam ve muhtarların künye vb. bilgileri kaydedilmiştir. Bazı muhtarlar birden fazla mahallede görevlendirilmiştir. Müslümanlar oturmuş oldukları 50 mahalle ile Selanik merkezinde en fazla mahalleye sahiptir. Bu mahallelerin bir kısmı klasik dönemden itibaren varlığını devam ettirmektedir.⁴⁰ Mahalle isimlerinden sonra idareciler künye bilgileri ve öne çıkan özellikleriyle kaydedilmiştir.

Kayıtlarda bazı isimlerin ve mahallelerin öne çıkan özellikleri dikkat çekmektedir. Bunlardan bir kısmı şöyledir: Müslüman mahallelerin hepsinde imam-hatip olarak görevlendirilen kişiler bulunmaktadır. Bu görevi yapan bazılarının seyyid⁴¹, müderris⁴², şeyh⁴³, molla vb. gibi farklı unvana sahip olanları belirtilmiştir. Mahalle imamlarından bir kısmının mukim oldukları mahallede görev yapmadıkları görülmektedir. Örneğin Şahabeddin Mahallesi’nde imam olarak yazılan İsmail Efendi’nin görev yaptığı cami Yahya Bali Mahallesi’nde bulunmaktadır. Mahallede mukim olan imam varsa görev yaptığı yere bakılmaksızın mahalle idarecileri arasına yazılmıştır. Mütessesil kefillik uygulaması da böyle bir farklılığa neden olmuştur denilebilir.

Bazı mahallelerde birden fazla cami olduğu ve bazı camilerin diğerlerine nazaran daha büyük ve görevli kadrosunun “birinci imam” kelimesinden hareketle geniş olduğu anlaşılmaktadır⁴⁴. Bu minvalde Yakub Paşa, Mecid Fakı, Yahya Bali, Saray-ı Atik Camilerinde birden fazla imam-hatip olduğu kaydedilmiştir. Görevli kadrosu geniş olan camilerde görev yapan imamlardan sadece “Birinci İmam” olanlar mahalle idarecisi olarak

³⁹ A. RSK. d. 1681, s. 2.

⁴⁰ Melek Delilbaşı, “16. Yüzyılda Via Egnatia ve Selanik”, *Sol Kol Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699)*, (Ed. Elizabeth A. Zachariadou), Çev. Özden Arıkan, Ela Güntekin, Tülin Altınova, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, s. 75-76.

⁴¹ Sarı Hatib Mahallesi’nde, “*Şeyh Osman Efendi bin Bekir*”, A. RSK. d. 1681, s. 2.

⁴² Haracci Kemal Mahallesi’nde, “*Müderris Mahmud Efendi bin Osman*”, A. RSK. d. 1681, s. 2.

⁴³ Sarıkçı Mahallesi’nde, “*Şeyh Abdümelik Efendi*”, A. RSK. d. 1681, s. 2.

⁴⁴ Şehirdeki camiler için ayrıca bkz.: Turan Akıncı, Osmanlı’da Selanik (1869-1924), Belge Yayınları, 2017, s. 151-163. Ayrıca bkz. Meropi Anastasiadou, *Selanik 1830-1912*, Çev. Işık Ergüden, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2001, s. 47-51.

yazılmıştır. Bununla birlikte Cami-i Âtik Mahallesi'nin müezzini-sânîsi olan Molla Murad ise görev yaptığı ve oturduğu mahallenin muhtar-ı sâîsi olarak seçilmiştir⁴⁵. İmam olarak görev yapanlar arasında “şâb” olarak yazılan ve yaşı küçük olanlarda bulunmaktadır. Buna göre Yakub Paşa Mahallesi imamı Mustafa (15), Camii Atik Mahallesi İmamı Hüseyin (13), Akça Mescid Mahallesi İmamı Hüseyin (15), Kasım Paşa Mahallesi İmamı Hasan ise (14) yaşında mahalle imamı olarak görev yapmıştır.⁴⁶ Şahısların bu yaşlarda imamlık görevini icra ediyor olmaları aslında imamlık kurumunun bu yüzyılda yaşadığı gerilemenin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.⁴⁷

Muhtarlık vazifesini yapacak olanların buldukları yerde önde gelen, sayılan, sözüne itibar edilen kişiler olduğu defterin mukaddimesinde geçmekteydi. Deftere kaydedilen muhtarlar arasında bazılarının yaş olarak diğerlerine nazaran daha küçük olması bir tezatlık olarak dikkat çeker. Defterdeki bilgilere göre görev yapan muhtarların ortalama yaş aralığı 19-70 arasında değişmektedir. Buna göre muhtar-ı evveller içerisinde en genç olan Muid Alaaddin Mahallesi'nden 19 yaşındaki Ali bin Halil⁴⁸, en yaşlı muhtar-ı evvel ise Ali Paşa Mahallesi'nden 70 yaşındaki Mustafa bin Hasan'dır⁴⁹. En genç muhtar-ı sâî Gülmezoğlu Mahallesi'nden 26 yaşındaki Mehmed bin Hüseyin⁵⁰; en yaşlı muhtar-ı sâî ise Akça Mescid Mahallesi'nden 70 yaşındaki İbrahim Ağa bin Memiş'tir.⁵¹ Bu bilgilerden hareketle muhtarlık seçiminde yaşça büyük olmanın atanmada büyük bir etkisinin olmadığı anlaşılır. Mahallelerde diğerlerine göre daha genç olan isimlere görev verilmiş olmasında ise mezkûr isimlerin ayırt edici özelliklere sahip olmalarının (okur-yazar, öğretmen, tüccar vb.) etkin olduğu ileri sürülebilir. Ancak bu konuda mevcut defter bu iddiayı destekleyecek ek bilgilerden yoksundur.

Muhtarlar içerisinde görev yapan isimlerin çeşitli meslek kollarına mensup isimlerden oluştuğu dikkat çeker. Bu minvalde muhtarlar içerisinde

⁴⁵ Müezzini sâî Molla Murad bin Süleyman, Kırca Sakallı, Sin 46. A. RSK. d. 1681, s. 3.

⁴⁶ A. RSK. d. 1681, s. 2- 3.

⁴⁷ Teşkilatın 18. Yüzyılda yaşadığı gerileme ile ilgili bakınız: Kemal Beydilli, *Osmanlı'da İmamlar ve Bir İmamın Günlüğü*, Yitik Hazine Yayınları, İstanbul, 2013, s. 31-37.

⁴⁸ A. RSK. d. 1681, s. 6.

⁴⁹ A. RSK. d. 1681, s. 3.

⁵⁰ A. RSK. d. 1681, s. 5.

⁵¹ A. RSK. d. 1681, s. 4.

saraç,⁵² peştemalci,⁵³ müezzin, boyacı,⁵⁴ nalband,⁵⁵ fenerci,⁵⁶ olduğu belirtilen iş ve meslek sahipleri bulunmaktadır. Bununla birlikte bazı muhtarların, derviş⁵⁷, hafız,⁵⁸ yekçeşm,⁵⁹ uzun⁶⁰ vb. gibi farklı kişisel ve fiziksel özellikleri belirtilerek kaydedildiği de görülmektedir.

Ayasofya, İshakiye, Sinan Paşa, Sulu Paşa, Timurtaş mahallelerinin idarî olarak birleştirildiği görülmektedir. Bu durumun temel nedeni nüfusun az olmasından dolayıdır. Bu türden örneklere özellikle defterin kırsal yerleşimlerinde karşılaşılmaktadır⁶¹. Bu mahallelerin tamamına İshakiye Mahallesi'nden Şerif Ahmed bin Ali muhtar-ı evvel, Timurtaş Mahallesi'nden Mustafa Ağa ibn-i Abdullah muhtar-ı sâni olarak atanmıştır.⁶² Aynı şekilde Kala-i Bala'da⁶³ bulunan Divan, Orta Mescid, Cami-i Atik, Bubara Mahalleleri de idarî olarak birleştirilmiş⁶⁴ Bubara Mahallesi'nden Ahmed Efendi muhtar-ı evvel, Cami-i Atik Mahallesi'nden İbrahim bin Mustafa muhtar-ı sâni olarak seçilmiştir.⁶⁵

5. Yahudi Mahalleleri ve Yöneticileri

Osmanlı toprakları içerisinde farklı etnik gruplardan oluşan Müslümanlar olduğu gibi Müslüman olmayan farklı din ve inanışlara sahip topluluklarda bulunmaktaydı. Bu gruplar İslam hukukunun kendilerine verdiği haklar çerçevesinde “zimmî” olarak kabul ediliyordu. Bu grupların hepsi gayr-ı

⁵² “Saraç Osman bin Mehmed”, A. RSK. d. 1681, s. 2.

⁵³ “Peştemalci Numan bin Hasan”, A. RSK. d. 1681, s. 3

⁵⁴ “Boyacı Mustafa bin Mehmed”, A. RSK. d. 1681, s. 3

⁵⁵ “Nalband Ali bin Salih”, A. RSK. d. 1681, s. 3

⁵⁶ “Fenerci İsmail bin Mehmed”, A. RSK. d. 1681, s. 6.

⁵⁷ “Derviş Salih bin Mehmed Efendi”, “Derviş Ali Bin İbrahim”, A. RSK. d. 1681, s. 4-5.

⁵⁸ A. RSK. d. 1681, s. 3, 4, 5.

⁵⁹ “Yekçeşm Abdurrahman”, A. RSK. d. 1681, s. 2.

⁶⁰ “Uzun Ali bin İsmail”, A. RSK. d. 1681, s. 4.

⁶¹ A. RSK. d. 1681, s. 10, 13, 14.

⁶² “İşbu beş adet mahallenin imamları hariç olmak hasebiyle iki nefer muhtarlar ile idare olunacağı şerh verildi.” A. RSK. d. 1681, s. 3b.

⁶³ Kala-i Bâlâ/Yukarı Kale olarak adlandırılan bu yer Selanik'in semtleri arasında yer almakta ve ilgili mahalleleri kapsamaktadır. Çakılcı, *Selanik Şehri 1800-1860*, s. 113.

⁶⁴ “İşbu dört adet mahallenin imamları hariç olduğundan iki nefer muhtar ile idare olunacağı şerh verildi.” A. RSK. d. 1681, s. 7.

⁶⁵ A. RSK. d. 1681, s. 7b.

müslim olarak adlandırılmıştır. Bu guruplar şer'î ve örfî hukukun kendilerine verdiği haklar içerisinde siyaset, ticaret, inanış, kültür vb. gibi her alanda kendi inanışları doğrultusunda serbestçe yaşıyorlardı.⁶⁶

Osmanlı Devleti içerisinde yaşayan milletler, etnik ve lisan aidiyetine göre değil, din ve mezheplere göre kategorize edilmekteydi. Osmanlı millet sistemini oluşturan gruplar, her yönüyle devlete bağlıydılar. Osmanlı Devleti, tebaası olan gayri müslimleri cizye vergisi dışında bireysel olarak değil cemaat-millet olarak muhatap almıştır.⁶⁷ Osmanlı mahalle yapısında ise müslim ve gayr-ı müslimler genellikle ayrı mahallelerde yaşamaktadır. Bu ayrımın olmasında dini ve sosyal sebepler etkilidir. Bununla birlikte her iki grubun birlikte oturduğu mahallelerde bulunmaktadır.⁶⁸ Bu tür mahallelerin çoğunluğu yeni fethedilen bölgelerde bulunmaktadır. Mahalleler arasındaki bu ayrımın Tanzimat süreci sonrasında değişikliğe uğradığı söylenebilir. Makaleye konu olan Selanik, bu duruma örnek teşkil etmektedir. Aynı bölge içerisinde Müslüman, Hristiyan ve Yahudiler bir arada yaşamaktadır.

Osmanlı'nın Selanik'i hâkimiyeti altına almasıyla birlikte şehre Avrupa'dan çok sayıda Yahudi gelmiştir. Aynı zamanda Selanik, Yahudilerin Anadolu'ya gidişinde de bir durak/menzil statüsündeydi. İlk olarak kente Yahudi göçü 1470'te Bavyera ve Macaristan'dan olmuştur. Batı ve Orta Avrupa'daki Katolik kilisesinin baskısından kaçan diğer Yahudi göçmenlerinin büyük akımları ise, 15. yüzyılın sonlarına doğru gerçekleşmiştir.⁶⁹

Müslüman köylere ait kayıtlardan sonra “*Derun-i Selanik Yahudiyarı, Nefs-i Selanik*” başlığı verilmiş ve Yahudilerin bu tarihte Selanik merkezdeki 16 mahallesi kaydedilmiştir. Bu mahaller şunlardır: Rogos, Fındık, Kadı, Tophane, Yeni Havlu, Külhan, Salhane, Etz Haim, Bederon, Baru, Kaldır Göç, Leviye, Ayasofya, Pulya, Ağuda, Malta (Cedid). Defterde bu mahalleleri temsil edecek kâhya-i evvel ve kâhya-i sâniler künye bilgileriyle kaydedilmiştir. Selanik Yahudileri, kendi

⁶⁶ Bilal Eryılmaz, *Osmanlı Devletinde Gayri Müslim Teb'anın Yönetimi*, Risâle Yayınları, İstanbul, 1990, s. 38-44. Ayrıca bkz. Cevdet Küçük, “Osmanlı Devletinde Millet Sistemi”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. 4, Ankara, 1999, ss. 208-217, s. 208-222.

⁶⁷ Uğur Kurtaran, “Osmanlı İmparatorluğunda Millet Sistemi”, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 1, S. 8, Aralık 2011, ss. 57-71, s. 62.

⁶⁸ Özer Ergenç, “Osmanlı Şehrindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine”, *Osmanlı Araştırmaları*, C. 4, S. 4, Aralık 1984, ss. 70-78, s. 70,71.

⁶⁹ Georgious I. Mintsis, “Selanik'in İspanya Yahudileri”, Çev. Esin Ozansoy, *Litera*, C. 27, S.2, Aralık 2017, ss. 113-123, s. 114.

mahallelerinde oturmaktaydı. Bu mahalleler genellikle Vardar Caddesi'nin güneyinde bulunmaktaydı. Burası doğuda Ayasofya Cami'nden batıda Tophane'ye kadar uzanan bir bölgeydi. Bu bölge içerisinde iki Müslüman (Burmali Cami, Timurtaş) iki de Rum (Kızlar Manastırı, Metropolit) mahallesi bulunmaktaydı. Yahudi cemaatinde din adamlarının rolü oldukça güçlüydü.⁷⁰ Yahudilerden seçilen kâhyaların yaş ortalaması 23-70 arasında değişmektedir.⁷¹

6. Selanik'te Rum Mahalleleri ve Yöneticileri

Selanik merkezinde bulunan Hristiyanlar, Yahudilerden daha az sayıda olmalarına rağmen çok etkin ve güçlü bir cemaati oluşturmaktaydılar. Cemaat içerisinde en yoğun olanı Ortodoks olanlardır. Aynı zamanda 20 kadar Katolik aile de bulunmaktaydı. Hristiyanlar, Kelemeriye Kapısı tarafında daha yoğun durumdaydılar. Aya Pat, Tuzlu Çeşme, Aya Konstantin, Kebir Manastır, Panağuda, Aya Tanaş ve Aya Nikola mahallelerinin büyük çoğunluğu Ortodoks hristiyanlardan oluşmaktaydı. Bununla birlikte Müslüman ve Yahudi yerleşimlerinin yakınında/içinde olan Çavuş Manastır, Yanık Manastır, Metropolit, Kızlar Manastırı ve Tavşan Manastırı mahallelerinde Rumlar oturmaktaydılar.⁷²

Deftere göre Selanik merkezde Rumlara ait 12 mahalle bulunmaktadır. Bu mahalleler şunlardır: Metropolit, Manastırı Kebir, Aya Konstantin, Aya Pat, Panağuda, Tuzlu Çeşme, Kızlar Manastırı, Aya Nikola, Aya Atanas, Yanık Manastırı nâm-ı diğer Aya Mina, Tavşan Manastırı, Çavuş Manastırı⁷³. “*Derun-i Selanik Rumiyanı, Nefs-i Selanik*” başlığından hemen sonra Rumlara ait mahallelerin kâhyası olarak görevlendirilenler künye bilgileriyle kaydedilmiştir. Görev verilenler arasında din adamı olan kişiler dışında, kürkçü,⁷⁴ eskici,⁷⁵ basmacı,⁷⁶ semerci⁷⁷ gibi meslek sahiplerinin çocukları vardır. Görev verilen kâhyaların yaş aralığı 27-64 arasında değişmektedir.

⁷⁰ Anastassiadou, a.g.e., s. 55-56.

⁷¹ A. RSK. d. 1681, s. 19-21.

⁷² Anastassiadou, a.g.e., s. 60-61.

⁷³ A. RSK. d. 1681, s. 20.

⁷⁴ “*Kürkçü Gorge veledi Hristo*”, “*Kürkçü Yani veledi Mandel*” A. RSK. d. 1681, s. 20.

⁷⁵ “*Eskici Dimitri veledi Mitra*”, A. RSK. d. 1681, s. 20.

⁷⁶ “*Basmacı Stefan veledi Temir*”, A. RSK. d. 1681, s. 20.

⁷⁷ “*Semerci veledi Gorge*”, A. RSK. d. 1681, s. 20.

Sonuç

II. Mahmut saltanatı döneminde merkezi otoriteyi imparatorluğun her alanında hissettirmek amacıyla yeni bir kurum olan “Muhtarlık Teşkilatı” oluşturulmuştur. Bu anlamda kurum 1829 yılında önce İstanbul'da akabinde ise Anadolu ve Rumeli'de oluşturulmuştur. Yeni idari sistemde Müslümanlar için muhtar, gayr-ı müslimler için kâhya veya muhbir unvanları kullanılmıştır. Klasik dönemde Osmanlı mahalle/köy sisteminde temsilci statüsü olan imam ve papazlar görevlerini muhtar ve kâhyalara devretmişse de kefalet uygulaması ve imamların temsiliyetlerin dinle ilgili olması nedeniyle Müslüman yerleşimlerinde imamlar yine ilgili defterlere kaydedilmiştir.

Mahalle muhtarları ve kâhyaları bir yıllığına seçilen, meskûn mahallin, tanınan, sözüne itibar edilen kimselerinden oluşmuştur. Muhtar olarak seçilen kimseler padişahın onayından sonra görevlerine başlayabilirdi. Darphanede kendi adlarına hazırlanan resmî mühürlerinin verilmesi de bu kişilerin göreve başlaması olarak kabul edilmekteydi. Muhtarların görev süresiyle ilgili farklı uygulamalar bulunmaktadır. Genel kanaat seçilen muhtar eğer görevini başarıyla sürdürüyorsa görevine devam ettiği yönündedir. Muhtarlar arasında yolsuzluk, rüşvet, iltimas gibi suç işleyenler ve görevini yapmayanlar, mahalle halkının şikâyetleri vb. neticesinde görevden azlediliyor, yerlerine başka kişiler tayin ediliyordu. Bazı muhtarlar, nüfus ve hane sayısının azlığı nedeniyle başka mahallelerin muhtarlık görevlerini de yapmaktadır

Selanik'te muhtarlık teşkilatının kuruluşunu gösteren defterden hareketle şehirde bulunan mahalleler, imamlar, muhtarlar ve kâhyaların künye bilgileri günümüze aktarılmıştır. Böylelikle muhtarlık teşkilatının Selanik'te hangi tarihte kurulduğu ve görev yapan muhtar ve kâhyaların kim oldukları ortaya konulmuş oldu. Mahalli görevlilere dair isimlerin fizikî özellikleri belirtilerek tek tek yer verildiği kayıtlar Selanik'te bu alanda bilgi içeren (şimdilik) ilk kayıtlara sahip olması adına oldukça önemlidir. Selanik'in merkezinde bulunan 50'si Müslüman, 16'sı Yahudi, 12'si Rumiyan olmak üzere toplam 78 mahallesinde merkezi otoritenin onayladığı yerel temsilciler görevlendirilmiştir. Böylelikle yeni idari reform, Balkanların önemli bir liman şehri olan Selanik'te uygulanmaya başlanmıştır.

1835 yılında yapılan görevlendirmeler, kurumun oluşturulmaya başlandığı tarihten (1833) yaklaşık iki yıl sonradır. Çalışmayı önemli kılan özelliklerden biriside Selanik'in sahip dinî ve kültürel zenginliğidir. Müslüman, Rum ve Yahudilerin bir arada yaşadığı örnek şehirlerden birisi olan Selanik bu özelliğiyle birçok Anadolu ve Rumeli yerleşiminden ayrılır. İmparatorluğun genelinde uygulanan idari reformun Selanik

örneğine bakıldığında sadece Müslümanlara değil diğer inançlara da temsil hakkı vermesi, Osmanlı ülkesinde yaşayan bütün inançları ayırım gözetmeksizin vatandaşı olarak kabul ettiğini göstermektedir.

1835'te Müslümanların mahalle sayılarının gayr-ı müslim mahallerinden fazla olmasına rağmen demografik anlamda Yahudi nüfusu Müslümanlara ve Rumlara oranla daha fazladır. Bu mahallelerin bir kısmı klasik dönemden itibaren varlığını devam ettirmektedir. Müslüman mahallelerin tamamında imam ve muhtar atamalarının yapıldığı, görev verilen muhtarların 19-70 yaşları arasında olduğu ve çeşitli meslekleri icra ettiği görülür. İmamların klasik dönemde olduğu gibi bu dönemde de mahalleliyi temsil ettiği anlaşılır. Bu durum devletin şer'i hukuka olan yatkınlığı dışında cami ve görevlilerinin toplumsal karşılığının sivil insanlardan ve kurumlardan daha etkili olması ve talep edilen kefillik uygulamasıyla ilgilidir. Mahallelerde görev yapan imamların bir kısmının yaşça küçük olanlar tarafından yapılıyor olması imamlık kurumunun bu dönemde yaşadığı gerilemenin bir yansımasıdır. Bir diğer dini görevli olan müezzinin ise aynı zamanda ikinci muhtar olarak görev yapıyor olmaları istisna bir durum olarak karşımıza çıkar.

Müslüman köylere ait kayıtlardan sonra "*Derun-i Selanik Yahudiyarı, Nefs-i Selanik*" başlığı verilmiş ve Yahudilerin bu tarihte Selanik merkezdeki 16 mahallesi kaydedilmiştir. Yahudilerden seçilen kâhyaların yaş ortalaması 23-70 yaş arasında değişmektedir. Deftere göre Selanik merkezde bulunan Yahudi Mahalleleri ve idarecileri içerisinde Müslümanlarda olduğu gibi esnaf ve din adamı zümresinden birisinin olmaması dikkat çekmektedir. Deftere göre Selanik merkezde Rumlara ait 12 mahalle bulunmaktadır. Görev verilen kâhyaların yaş aralığı 27-64 arasında değişmekte olup aralarında çeşitli meslek ve zanaatkârlarda bulunmaktadır.

Son olarak, muhtar olarak seçilen kişilerde aranan ehl-i arz ve itimat sahibi olma özellikleri dikkate alındığında ise Selanik'te görev verilen muhtarların mahallelerinde bu özelliklere sahip olarak öne çıkan isimler olduğunu gösterir. Bazı muhtarların yaş olarak oldukça genç olduğu da dikkat çekmektedir. Bu durumda muhtar olmak için orta yaş veya yaşlı olmak gibi asgarî bir şartın en azından Selanik'te uygulanmadığı söylenebilir. Muhtar olarak görev yapan kişiler arasında meslek sahibi ve esnaf zümresinden isimlerin olması ise bu görevi icra etmede esnaf olmanın bir engel teşkil etmediğini ortaya koyar. Bu durum bütün dini grupların temsilcilerinde ortak olarak görülen bir özelliktir. Bazı mahallerin idarî olarak birleştirilerek bir muhtar ve imam tarafından idare edildiği görülmektedir. Bu durumun mahallelerin hane ve nüfus azlığından kaynaklandığı defterin ilgili sayfalarından anlaşılmaktadır. Nitekim kaza

Hazırbulan, T. (2024). Selanik’te Muhtarlık Kurumunun Oluşturulması: Mahalleler ve İlk Muhtarlar. ANKARAD, 5(9), 65-97.

merkezlerinde, mahalle ve köylerde muhtarlık 20-50 hane aralığında olan yerlerden seçilmektedir. Son olarak söz konusu defterde, sadece mahalleler değil, Selanik’e tâbî olan nahiye ve köylerine de muhtar ve kâhya ataması yapıldığı görülmektedir. Bu durum merkezleşmenin en ücra noktasına kadar etkinleştirilmek istendiğinin bir göstergesidir.

Kaynakça

Arşiv Eserleri

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bâb-ı Âsafi Ruûs Kalemi Defterleri

A. RSK. d. 1681.

Araştırma Eserleri

Ahmed Lütfi Efendi, *Vak’anüvis Ahmed Lütfi Efendi Tarihi 5*, Çev. Yücel Demirel, YKY. Yayınları, İstanbul, 1999.

AKINCI, Turan, *Osmanlı’da Selanik (1869-1924)*, Belge Yayınları, İstanbul, 2017.

AKYILDIZ, Ali, “Muhtar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 31, İstanbul, 2006, ss. 51-53.

ANASTASSIADOU, Meropi, *Selanik 1830-1912*, Çev. Işık Ergüden, TVY. Yayınları, İstanbul, 2001.

BEYDİLLİ, Kemal, “İmam”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 22, İstanbul, 2000, ss. 181-186.

BEYDİLLİ, Kemal, *Osmanlı’da İmamlar ve Bir İmanın Günlüğü*, Yitik Hazine Yayınları, İstanbul, 2013.

ÇADIRCI, Musa, “Türkiye’de Muhtarlık Teşkilatının Kurulması Üzerine Bir İnceleme”, *Belleten*, C. 34, S. 9, 1970, ss. 409-420.

ÇAKILCI, Diren, *Selânik Şehri 1800-1860*, TTK Yayınları, Ankara, 2023.

ÇETİN, Osman, “Mahalle Hayatından Kadı Sicillerine Yansıyanlar (Bursa Örneği)”, *Osmanlı Coğrafyasında Mahalle Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, Bursa BŞB Kitaplığı, Bursa 2002, ss. 17-30

DELİLBAŞI, Melek, “16. Yüzyılda Via Egnatia ve Selanik”, *Sol Kol Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699)*, (Ed. Elizabeth A. Zachariadou), Çev. Özden Arıkan, Ela Güntekin, Tülin Altınova, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, ss. 73-91.

DİA Komisyon, “Kocabaş”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 26, İstanbul, 2002, ss. 140-141.

DÜZBAKAR, Ömer, “Osmanlı Döneminde Mahalle ve İşlevleri”, *U.Ü. F.E.F. Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 4, Sayı 5, 2003, ss. 97-108.

EKEN, Galip, “Sivas Eyaletinde Muhtarlığın Tesisi ve Muhtarların Kimliğine Dair”, *Türk Yurdu* (Aralık 1999-Ocak 2000), ss. 518-525.

ERCOŞKUN, Tülay, “Muhtarlık Kurumuna İlişkin İki Belge”, *TTK Belgeler*, C. 31, S. 35, (2010), ss. 49-62.

ERCOŞKUN, Tülay, “Osmanlı Devleti’nde Muhtarlık Kurumunun İşleyişine İlişkin Düzenlemeler ve Gözlemler”, *Ahmet Yesevi Üniversitesi, BİLİG: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 60, ss. 131-154.

Hazırbulan, T. (2024). Selanik'te Muhtarlık Kurumunun Oluşturulması: Mahalleler ve İlk Muhtarlar. ANKARAD, 5(9), 65-97.

- ERGENÇ, Özer, “Osmanlı Şehrindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine”, *Osmanlı Araştırmaları*, C. 4, S.4, Aralık 1984, ss. 69-78.
- ERGENÇ, Özer, “Osmanlı Düzeni İçinde Mahalle Hayatı”, *Osmanlı Coğrafyasında Mahalle Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, Bursa BŞB Kitaplığı, Bursa 2002, ss. 11-17.
- ERYILMAZ, Bilal, *Osmanlı Devletinde Gayrı Müslim Teb'anın Yönetimi*, Risâle Yayınları, İstanbul 1990.
- GÖKBİLGIN, M. Tayyip, “Selanik”, *MEB İslam Ansiklopedisi*, C. 10, İstanbul, 1996, ss.337-349.
- GÜNEŞ, Mehmet, *Osmanlı Devleti'nde Muhtarlık Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişimi (1829-1864)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2009.
- GÜNEŞ, Mehmet, *Osmanlı Döneminde Muhtarlık ve İhtiyar Meclisi (1829-1871)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2014.
- KARAGÖZ, Mehmet, “Osmanlıda Şehir ve Şehirli Mekân-İnsan-Beşerî Münasebetler (XV-XVIII Yüzyıl)”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. 4, Ankara, 1999, ss. 103-110.
- KİEL, Machiel, “Selanik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 36, İstanbul, 2009, ss. 352-357.
- KURTARAN, Uğur, “Osmanlı İmparatorluğunda Millet Sistemi”, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 8, (2011): ss. 57-71.
- KÜÇÜK, Cevdet, “Osmanlı Devletinde Millet Sistemi”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. 4, Ankara, 1999, ss. 208-217.
- KÜÇÜK, Cevdet, “Cer'ide Nezâreti”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 7, İstanbul, 1993, ss. 409-410.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, “Mürur Tezkiresi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 32, İstanbul, 2006, ss. 60-61.
- M. Nureddin, M. Rüştü, M. Eşref, *Osmanlı Atlası*, Hazır. Rahmi Tekin, Yaşar Baş, OSAV Yayınları, İstanbul, 2003.
- MERT, Özcan, “Tanzimat Döneminde Çeşme Kocabaşları (1839-1876)”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 22, S.35, Mayıs 2004, ss. 139-154.
- MİNTSİS, Georgious I., “Selanik'in İspanya Yahudileri”, Çev. Esin Ozansoy, *Litera*, C. 27, S. 2, Aralık 2017, ss. 113-123.
- ORTAYLI, İlber, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Kronik Yayınları, İstanbul, 2017.
- ORTAYLI, İlber, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri*, TTK. Yayınları, Ankara 2000.
- PALA, Ayhan, *XV-XVI. Yüzyıllarda Selanik Şehri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1991.
- TOPAL, Nevzat, “Aksaray Sancağı Mahalle ve Köy İdarelerinde Muhtarlık Teşkilatının Kurulması (1835)”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 16, S. 2, ss.542-535.
- TÜRKER, Orhan, *Selanik'ten Thessalanoki'ye*, Sel Yayınları, İstanbul, 2012.
- YEL, Ali Murat ve KÜÇÜKAŞCI, Mustafa Sabri, “Mahalle”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.7, Ankara, 2003, ss. 323-326.

EKLER

A. RSK. d. 1681 Numaralı Defterin Transkripsiyonu

Sayfa	Mahalle	İmam	Muhtar-ı Evvel	Muhtar-ı Sani
2	Ahmed Subaşı	Ahmed Efendi bin Mehmed Kumral Sakallı Sin 25	Hasan bin Mustafa Kır Sakallı Sin 55	Diğer Hasan Hoca bin Hüseyin Siyah Sakallı Sin 48
	Kazzaz Hacı Mustafa	Hacı Mustafa Efendi bin Mehmed Kır Sakallı Sin 65	Seydi Mahmud bin Abdurrahim Kumral Sakallı Sin 40	İsmail bin () Siyah Sakallı Sin ()
	Astarcı	Hacı İsmail Efendi bin Hasan Kır sakallı Sin 55 Yakub Paşa Camisinde birinci imam.	Saraç Osman bin Mehmed Kırca Sakallı Sin 48	Hasan bin Mehmed Kır Sakallı Sin 55
	Sarı Hatib	Şeyh Osman Efendi bin Bekir	Hüseyin Efendi bin Osman	İsmail Ağa bin Seydi Ali

		Kır Sakallı Sin 64 Mecid Fakı? Camisinde birinci İmam	Kır Sakallı Sin 49	Kır Sakallı Sin 55
	Haraccı Kemal	Müderris Mahmud Efendi bin Osman Sarı Sakallı sin 35 Yahya Bali Mahallesinde... İmam	Mehmed Ağa bin Abdürrahim Köse Sakallı Sin 39	Musluhiddin bin Osman Sarı Sakallı Sin 28
	Tarakçı	Şeyh Abdümelik Efendi Kumral Sakallı Sin 30	İskender Ağa bin Süleyman Kır Sakallı Sin 50?	Salih Ağa bin Osman Kırca Sakallı Sin 50
	Yakup Paşa	Mustafa Efendi bin Mehmed. Şâb. Sin 15	Ömer Ağa bin Abdullah Kırca sakallı Sin 55	Mehmed Ağa bin Ahmed Kır Sakallı Sin 55
	Hayreddincik	Mehmed Sadık Efendi bin Sofi Efendi Kır sakallı Sin 39	Mehmed bin Abdullah Kumral Bıyıklı Sin 34	Yekçeşm Abdurrahman Kır Sakallı Sin 44
3	Kasımiye	Mehmed Naim Efendi bin Hafız Efendi. Şâb Sin 19	Mustafa Ağa bin Hacı Halil Siyah Sakallı Sin 50	Mahmud Ağa bin Abdüsselam Kır Sakallı Sin 55
	Hoca Burhan	Seydi Molla Durmuş bin İbrahim Kır Sakallı Sin 55	Seydi Mustafa bin Hasan Kara Sakallı Sin 50	Peştamalcı Numan bin Hasan Kara Bıyıklı Sin 52

		Saray-ı Atik Camisinde		
İshak Paşa	Hüseyin Efendi bin () Kır Sakallı Sin 52 () Camisinde	Hacı Mehmed Ali bin Hasan Kara Sakallı Sin 41	Hasan Efendi bin Süleyman Sarı Sakallı Sin 45	
Cami-i Atik	Abdullatif bin Zeynel Abidin Şâb Sin 13	Hüseyin bin Ahmed Kır Sakallı Sin 54	Müezzini Sâni Molla Murad bin Süleyman Kırca Sakallı Sin 46	
Pinti Hasan	Ahmed Efendi bin Sofi Kara Sakallı Sin 30 Hoca Burhan Camisinde	Hacı Mustafa bin Mahmud Sarı Sakallı Sin 45	Boyacı Mustafa bin Mehmed Kır Sakallı Sin 65	
Ali Paşa	Abdulkadir Efendi bin Mehmed. Az Kır Bıyıklı Sin 34	Mustafa bin Hasan Kır Sakallı Sin 70	Nalband Ali bin Salih Kırca Sakallı Sin 50	
Ayasofya	Seydi Osman Efendi bin Mustafa Az Kara Bıyıklı Sin 29			
İshakiye	Hasan Efendi Şâb Sin 14 Hoca Kasım Paşa Mahallesinde	Şerif Ahmed bin Ali Kır Sakallı Sin 64	Mustafa Ağa bin Abdullah Kır Sakallı Sin 60	
Sinan Paşa	Mustafa bin Mehmed Şâb			

		Sin 12 İshak Paşa Mahallesinde	İshakiye Mahallesinde	Timurtaş Mahallesinde
	Sulu Paşa	Hüseyin bin Hacı İbrahim Şâb Sin 15 Akça Mescid Mahallesinde		
	Timurtaş	Molla Yusuf bin Musa Şâb Sin 19 Musa Baba Mahallesinde		
	İş bu beş adet mahallenin imamları hariç olmak hasebiyle iki nefer muhtarlar ile idare olunacağı şerh verildi.			
4	Akçe Mescid	Hüseyin Efendi bin Mustafa Kır Sakallı Sin 60	İbroş Ağa bin İsmail Kır Sakallı Sin 60	İbrahim Ağa bin Memiş Kır Sakallı Sin70
	Debbağ Hayreddin	Hacı Mehmed Efendi bin Abdullah Köse Sakallı Sin 48 İki Şerefeli Mahallesinde	Çil Selami bin Mehmed Kır Sakallı Sin 60	Murad bin Hüseyin Kırca Sakallı Sin 52
	Hacı Hasan	Hafız Osman Efendi bin Mustafa Kır Sakallı Sin 68	Hafız Abdurrahman bin Osman Sarı Sakallı Sin 24	Abdulaziz bin Abdurrahman Sıkça Sakallı Sin ()
	El-hac İsmail	Mahmud Efendi bin Osman Sarı Sakallı Sin 35	Nureddin bin İsmail Kır Sakallı Sin 35	Uzun Ali bin İsmail Kır Sakallı Sin 45

		Yahya Bali Mahallesi		
	Saray-ı Âtik	Molla Yusuf bin Hüseyin Kumral Sakallı Sin 35	Derviş Salih bin Mehmed Emin Kırca Sakallı Sin 47	Mehmed Emin bin Hasan Kumral Sakallı Sin 39
	Balat	Ali Efendi bin Hacı Sofi Az Kara Bıyıklı Sin 34 Ali Paşa Mahallesi	Mustafa bin Osman Kara Sakallı Sin 45	Osman Ağa bin Abdulkerim Kır Sakallı Sin 50
	Sinancık	Osman Efendi bin Mustafa Kır Sakallı Sin 68 Hacı Hasan Mahallesi	Mustafa bin Ali Kara Sakallı Sin 35	Abdurrahman bin İbrahim Kır Sakallı Sin 45
	Abdullah Kadı	Mehmed Efendi bin Osman Kumral Sakallı Sin 40 Sinancık Mahallesi	İsmail bin Abdurrahman Kır Sakallı Sin 60	Mustafa bin Ali Kır Sakallı Sin 50
	Kara Hacı	Hüseyin Efendi bin Ahmed Şab Sin 12 İsmail Paşa Mahallesi	Abdurrahman bin Osman Sarı Sakallı Sin 45	Mehmed bin İshak Siyah Sakallı Sin 45
5	Kâtib Musluhiddin	Ahmed Raşid bin Hafız Osman Şab Sin 16 Kasimiye Mahallesi	Osman bin Mustafa Siyah Sakallı Sin 35	Mehmed bin Abdurrahman Köse Sakallı Sin 35

Cezeri Kasım Paşa	Ali Efendi bin Osman Köse Sarı Sakallı Sin 36	Mehmed Raşid bin Abdullah Kır Bıyıklı Sin 38	Halil bin Süleyman Kumral Bıyıklı Sin 40
Kazzaz Hacı Musa	Mehmed Efendi bin Kaya Sarı Sakallı Sin 35	Osman bin Mehmed Kır Sakallı Sin 50	Abdi bin Hüseyin Kara Sakallı Sin 50
Yahya Bali	Seyyid Mehmed Tahir Efendi bin Seyyid Mehmed Sadık Efendi Kır Sakallı Sin 65 Sarayı-1 Atık Mahallesinde	İbroş Ağa bin Hüseyin Kır Sakallı Sin 55	Mehmed bin Ahmed Kır Bıyıklı Sin 45
Gülmezoğlu	Seyyid Hacı Ahmed Efendi bin Mustafa Kır Sakallı Sin 39	İbrahim bin Mehmed Kırca Sakallı Sin 39	Mehmed bin Hüseyin Kumral Bıyıklı Sin 26
Burmalı	Seyyid Mehmed bin İbrahim Şab Sin 19 Gülmezoğlu Mahallesinde	Osman bin Mustafa Kır Sakallı Sin 45	Mehmed Arif bin Abdullah Sarı Bıyıklı Sin 40
Mes'ud Hasan	Derviş Ali bin İbrahim Kumral Sakallı Sin 38	Rüstem bin Mehmed Siyah Sakallı Sin 40	Mehmed Tahir bin Abdurrahman Kumral Sakallı Sin 40
İki Şerefeli	Mehmed Ali Efendi bin Abdullah	Ahmed bin Feyzullah	Mustafa bin Mustafa

		Köse Sakallı Sin 48	Kır Sakallı Sin 55	Siyah Sakallı Sin 40
	Suluca	Abdullah bin İbrahim Şab Sin 12	Ömer bin Hüseyin Sarı Bıyıklı Sin 40	İbrahim bin Ahmed Kırca Sakallı Sin 47
6	Porta Kapu	Musa Efendi bin Helvacı Hacı Mehmed Şab Sin 10	Hacı Abdullah bin Salih Köse Sakallı Sin 49	Feyzullah bin Abdullah Siyah Bıyıklı Sin 39
	Koca Kasım Paşa	Şeyh Ali Efendi bin Şeyh Ahmed Sarı Sakallı Sin 37	Mehmed Raşid bin Ahmed Siyah Sakallı Sin 50	Osman bin Mehmed Kır Sakallı Sin 50
	Musa Baba	Hacı Osman Efendi bin Ali Siyah Sakallı Sin 52	Mustafa bin Yusuf Kır Sakallı Sin 64	Mehmed bin Ahmed Köse Bıyıklı Sin ()
	Muid Alaaddin	Abdullah Efendi bin Abdullah Kırca Sakallı Sin 55	Ali bin Halil Kır Sakallı Sin39	İbrahim bin Ahmed Kara Sakallı Sin 42
	Kara Hacıoğlu	Ali Efendi bin İbrahim Kır Sakallı Sin 50 Sarayı Atık Mahallesi	Mehmed bin Hasan Sarı Bıyıklı Sin 38	Hasan bin İbrahim Siyah Sakallı Sin 38
	Yılan Mermeri	Ahmed Efendi bin Mustafa Şab Sin 15	Abdullah bin İsmail Siyah Sakallı Sin 37	Ali bin Hüseyin Kumral Sakallı Sin 34

	Hacı Memi	Mehmed Emin Efendi bin Ali Kır Sakallı Sin 39	Hacı Bektaş bin Ali Kara Sakallı Sin 36	Mehmed Ali bin Ahmed Kara Sakallı Sin 40
	Şehabeddin	İsmail Efendi bin Yusuf Köse Sakallı Sin 22 Yahya Bali Mahallesinde	Mustafa bin Yakub Sarı Sakallı Sin 36	İshak bin Mehmed Siyah Sakallı Sin 36
	Hamza Beğ	Abdurrahman Efendi bin Ömer Kırca Sakallı Sin 60	Mücellid Mehmed bin Ömer Sarı Sakallı Sin 39	Fenerci İsmail bin Mehmed Kırca Sakallı Sin 40
7	Kala-i Balada			
	Divan	Yusuf Efendi bin Ali Kumral Sakallı Sin 49	Ahmed Efendi bin Mehmed Kumral Sakallı Bubara Mahallesinde	İbrahim bin Mustafa Kır Sakallı Sin 60 Cami Atik Mahallesinde
	Orta Mescid	Mahmud Efendi bin Ahmed Kara Sakallı Sin 29		
	Cami-i Atik	Mehmed Efendi bin Ali Kumral Sakallı Sin 49		
	Bubara	Memiş Efendi bin Yusuf Kır Sakallı Sin 59 Orta Mescid Mahallesinde		
İşbu dört adet mahallenin imamları hariç olduğundan iki nefer muhtar ile idare olunacağı şerh verildi.				

Derun-î Selanik Yahudiyamı Nefs-i Selanik		
Mahalle	Kâhya-i Evvel	Kâhya-i Sâni
Rogos	Mosi veledi Avram Kara Sakallı Sin 40	İsak veledi Mirkad Kara Sakallı Sin 35
Fındık	Yuhane veledi Avram Kır Sakallı Sin 40	Haim veledi Sevi Siyah Sakallı Sin 30
Kadı	İsak veledi Liyaçe? Siyah Sakallı Sin 38	Yuhane veledi Liyaçe? Az Sakallı Sin 28
Tophane	Haim veledi Yontu? Kır Sakallı Sin 45	Samuel veledi Samaye? Siyah Sakallı Sin 30
Yeni Havlu	İsak veledi Bohor Sarı Sakallı Sin 30	Mosi veledi Bohor Şâb Sin 23
Külhan	Avram veledi Yunta Siyah Sakallı Sin 40	Oğlu Mayer Az Sakallı Sin 25
Salhane	Haim veledi Yuha Kır Sakallı Sin 55	Avram veledi İsak Kır Sakallı Sin 60
Etz Haim	Yosef veledi Pinhas Sarı Sakallı Sin 35	Mosi veledi Liyaho Köse Sakallı Sin 30
Bedaron	Mirkad veledi Nesim Ak Sakallı Sin 65	Azrail veledi Yoşda? Şâb Sin 20
Baru	Mosi veledi Luhana	Haim veledi Mosi

		Siyah Sakallı Sin 40	Kır Sakallı Sin 45
	Kaldır Göç	Bohor veledi Avram Ak Sakallı Sin 65	İsak veledi Danil Sarı Sakallı Sin ()
	Leviye	Yosef veledi Yako Kır Sakallı Sin 60	İsak veledi Avram Kara Sakallı Sin 45
	Ayasofya	Mordohay veledi Davud Kır Sakallı Sin 70	Danil veledi Yoşda? Kır Sakallı Sin 50
	Pulya	Avram veledi Sabatay Kır Sakallı Sin 50	İsak veledi Avram Kara Sakallı Sin 30
	Ağuda	Haim veledi Moruna Kır Sakallı Sin 60	Hamrad veledi Simo Siyah Sakallı Sin 40
	Malta (Cedid)	Mirkad veledi İsak Sarı Sakallı Sin 45	Yako veledi Harun Kara Köse Sakallı Sin 30
	Derun-î Selanik-i Rumiyanı Nefs-i Selanik		
20	Mahalle	Kâhya-i Evvel	Kâhya-i Sâni
	Metropolid	Kostandi veledi Yaraşlı Kara Bıyıklı Sin 50	Musko veledi Tuhar Kır Bıyıklı Sin 60
	Manastır-ı Kebîr	Yano veledi Nikola Kır Bıyıklı Sin 45	Gorge veledi Papa Tanaş Kara Bıyıklı Sin 30
	Aya Konstantin	Kürkçü Gorge veledi Hristo Kara Bıyıklı	Papa Dimitri veledi Papapolidu Kara Sakallı

	Sin 40	Sin 30
Aya Pat	Kürkçü Yani veledi Mandel Kara Bıyıklı Sin 30	Vasil semerci veledi Gorge Kara bıyıklı Sin 30
Panaguda	Dimitri veledi İstavril Kırca Bıyıklı Sin 60	Dimo veledi Angelaki Kır Bıyıklı Sin 35
Tuzlu Çeşme	Apostol veledi Gorge Kumral Bıyıklı Sin 37	İstavril veledi Yıvan Kır Bıyıklı Sin 35
Kızlar Manastırı	Papa Togoditos? veledi Tanaş Kumral Sakallı Sin 39	Eskici Dimitri veledi Mitra Kara Bıyıklı Sin 38
Aya Nikola	Gorge veledi Papa Apostol Kumral Bıyıklı Sin 40	Gorge veledi Tanaş Kır Bıyıklı Sin 55
Aya Tanaş	Akriyod? veledi Ergir Kara Bıyıklı Sin 45	Basmacı Anastas veledi Temir Kır Bıyıklı Sin 61
Yanık Manastırı nâm-ı diğer Aya Mina	Eci Dimitri veledi Niyaki Kır Bıyıklı Sin 55	Kostantin veledi Dimitri Kara Bıyıklı Sin 28
Tavşan Manastırı	Kostantin veledi Angelaki Kara Bıyıklı Sin 45	Papa Kıryalus veledi Kıryani Kara Sakallı Sin 40
Çavuş Manastırı	Yorgi veledi İstriyo Sarı Bıyıklı Sin 50	Papa Sava Kır Sakallı Sin 64

